

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH TVÅNGSVÅRD

ANNIKA ÅKERBERG

DEN ALLMÄNNA FÖRKLARINGEN

Artikel 1

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.

DEN ALLMÄNNA FÖRKLARINGEN

Artikel 2

Var och en är berättigad till alla de rättigheter och friheter som uttalas i denna förklaring utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt.

ARTIKEL 1 CERD

1. I denna konvention avses med uttrycket rasdiskriminering varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hud färg, härkomst eller nationellt eller etniskt ursprung som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännande, åtnjutande eller utövande på lika villkor av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet.

Patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet ska tillgodoses. Olika insatser för patienten ska samordnas på ett ändamålsenligt sätt. (PL 6 kap 1§)

ARTIKEL 2 CRPD

”Diskriminering på grund av funktionsnedsättning”

betyder varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av funktionsnedsättning som har till syfte eller verkan att inskränka eller omintetgöra erkännande, åtnjutande eller utövande på lika villkor som andra av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella och civila området eller på andra områden. Det omfattar alla former av diskriminering, inklusive underlåtenhet att göra skälig anpassning.

DEN ALLMÄNNA FÖRKLARINGEN

Artikel 2

Ingen åtskillnad får heller göras på grund av den politiska, rättsliga eller internationella status som råder i det land eller det område som en person tillhör, vare sig detta land eller område är oberoende, står under förvalterskap, är icke-självstyrande eller är underkastat någon annan begränsning av sin suveränitet.

FN:S KÄRNKONVENTIONER

Medborgerliga och politiska

- Rätten till liv
- Förbud mot tortyr
- Förbud mot slaveri och trälldom
- Rätt till frihet och personlig säkerhet
- Likhet inför lag och domstol
- Rätten till yttrande- och åsiktsfrihet
- Rätten till fredliga sammankomster
- Rätten till föreningsfrihet
- Rätten att ingå äktenskap och bilda familj
- Rätten att välja och ingå i landets styre

FN:S KÄRNKONVENTIONER

Medborgerliga och politiska

- Rätten till liv
- Förbud mot tortyr
- Förbud mot slaveri och trældom
- Rätt till frihet och personlig säkerhet
- Likhet inför lag och domstol
- Rätten till yttrande- och åsiktsfrihet
- Rätten till fredliga sammankomster
- Rätten till föreningsfrihet
- Rätten att ingå äktenskap och bilda familj
- Rätten att välja och ingå i landets styre

Ekonomiska, sociala och kulturella

- Rätten till arbete
- Rätten till utbildning
- Rätten till att delta i det kulturella livet
- Rätten till socialt och ekonomiskt stöd
- Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard, att vara tryggad från hunger och svält
- Skydd för familjen
- Rätten till vila och fritid

KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

- Konventionen om barnets rättigheter
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance
- International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families

- Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter

EUROPAKONVENTIONEN

ARTIKEL 5

Envar har rätt till frihet och personlig säkerhet. Ingen må berövas sin frihet utom i följande fall och i den ordning som lagen föreskriver:

1. då någon är berövad sin frihet efter fällande dom av domstol;
2. .
3. då någon är arresterad eller berövad sin frihet för att ställas inför rättslig myndighet såsom misstänkt för brott;
4. då en underårig genom lagligt beslut är berövad sin frihet för att undergå skyddsuffostran eller för att inställas inför rättslig myndighet;
5. då någon är berövad sin frihet till förhindrande av spridning av smittsam sjukdom, någon är psykiskt sjuk, alkoholist, hemfallen åt missbruk av droger eller lösdrivare;
6. då någon är arresterad eller berövad sin frihet till förhindrande av att han obehörigen inkommer i landet eller som ett led i förfarande för hans utvisning eller utlämnande.

FN:S KONVENTION OM RÄTTIGHETER FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Artikel 14 - Frihet och personlig säkerhet

1. Konventionsstaterna ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra
 - a) åtnjuter rätt till frihet och personlig säkerhet,
 - b) inte berövas sin frihet olagligen eller godtyckligt och att varje frihetsberövande sker i enlighet med lagen samt att förekomst av funktionsnedsättning inte i något fall ska rättfärdiga frihetsberövande.

FN:S KONVENTION OM RÄTTIGHETER FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Artikel 19 - Rätt att leva självständigt och att delta i samhället

Konventionsstaterna erkänner lika rätt för alla personer med funktionsnedsättning att leva i samhället med lika valmöjligheter som andra personer och ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att underlätta att personer med funktionsnedsättning fullt åtnjuter denna rätt och deras fulla inkludering och deltagande i samhället, bl.a. genom att säkerställa att åtnjuter rätt till frihet och personlig säkerhet,

- a) personer med funktionsnedsättning har möjlighet att välja sin boställningsort och var och med vem de vill leva på lika villkor som andra och inte är tvungna att bo i särskilda boendeformer,
- b) personer med funktionsnedsättning har tillgång till olika former av samhällsservice både i hemmet och inom särskilt boende och till annan service, bl.a. sådant personligt stöd som är nödvändigt för att stödja boende och deltagande i samhället och för att förhindra isolering och avskildhet från samhället.

ARTIKEL 30

Deltagande i kulturliv och fritidsverksamhet

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra delta i kulturlivet och ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning

- a) bereds tillgång till kulturella produkter i tillgänglig form,
- b) bereds tillgång till tv-program, film, teater och annan kulturell verksamhet i tillgänglig form, samt
- c) bereds tillträde till platser för kulturella föreställningar eller tjänster, såsom teatrar, museer, biografier, bibliotek och turistservice och så långt som möjligt till minnesmärken och platser av nationell kulturell betydelse.

VÄGLEDANDE PRINCIPER

- a) Respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, frihet att göra egna val, enskilda personers oberoende,
- b) icke-diskriminering,
- c) fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället,
- d) respekt för olikheter
- e) lika möjligheter,
- f) tillgänglighet,
- g) jämställdhet mellan kvinnor och män,
- h) respekt för den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och respekt för barns rätt att bevara sin identitet.

ARTIKEL 12

Likhet inför lagen

- Personer med funktionsnedsättning har rätt att i alla sammanhang bli erkända som personer i lagens mening.
- Personer med funktionsnedsättning åtnjuter rättskapacitet på lika villkor som andra i alla hänseenden.
- Personer med funktionsnedsättning ska få det stöd de kan behöva för att utöva sin rättskapacitet.

ARTIKEL 12

Likhet inför lagen

Alla åtgärder som hänför sig till utövandet av rättskapacitet ska tillgodose en ändamålsenlig och verksam garanti för att förhindra missbruk i enlighet med de mänskliga rättigheterna. Sådana garantier ska säkerställa att åtgärder som hänför sig till utövandet av rättskapacitet respekterar personens rättigheter, önskemål och preferenser, är fria från motstridiga intressen och otillbörlig inverkan, är proportionella och anpassade till personens förhållanden, sätts in under kortast möjliga tid samt är föremål för regelbunden översyn av en behörig, oberoende och opartisk myndighet eller ett rättsligt organ. Garantierna ska stå i proportion till den grad sådana åtgärder inverkar på personens rättigheter och intressen.

Personer med funktionsnedsättning ska ha lika rätt att äga eller ärva egendom, kontrollera sina egna ekonomiska angelägenheter och ha lika tillgång till banklån, hypotekslån och andra former av finansiella krediter och ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte godtyckligt berövas sin egendom.

FN:S KONVENTION OM RÄTTIGHETER FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Artikel 14 - Frihet och personlig säkerhet

2. Konventionsstaterna ska säkerställa att, om personer med funktionsnedsättning berövas sin frihet genom något förfarande, är de på lika villkor som andra berättigade till garantier i enlighet med de mänskliga rättigheterna och ska behandlas i enlighet med syftena och principerna i denna konvention, däribland genom erbjudande av skälig anpassning.

RÄTTEN TILL INFORMATION

- Varför du är frihetsberövad
- Hur du överklagar beslut
- Vilka behandlingsmetoder som finns
- Väsentliga risker för komplikationer och biverkningar
- Möjligheten att välja behandlingsalternativ
- Möjligheten att få en ny medicinsk bedömning

RÄTTEN TILL INFORMATION

PATIENTERS RÄTT TILL DELAKTIGHET

Barnkonventionen Artikel 12

Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella procedurregler.

PATIENTERS RÄTT TILL DELAKTIGHET

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Artikel 7

3. Konventionsstaterna ska säkerställa att barn med funktionsnedsättning har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, varvid deras åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till deras ålder och mognad på lika villkor som för andra barn, och att de för att utöva denna rättighet erbjuds stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder.

PATIENTERS RÄTT TILL DELAKTIGHET

Patientlagen 5 kap 1 §

Hälsa- och sjukvården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten.

INFORMERAT SAMTYCKE

- Hälsa- och sjukvård får inte ges utan patientens samtycke om inte annat följer av denna eller någon annan lag. Innan samtycke inhämtas ska patienten få information. (PL16 §)
- Om det är nödvändigt får patienten, efter chefsöverläkarens beslut, ges behandling utan samtycke. (LPT 17§)

EUROPAKONVENTIONEN

Artikel 3 - Förbud mot tortyr

Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

KONVENTIONEN OM MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Artikel 10

1. Var och en som har berövats sin frihet skall behandlas humant och med aktning för människans inneboende värde.

TRYGGHET OCH SÄKERHET

Hälso- och sjukvårdsverksamhet ska bedrivas så att kraven på en god vård uppfylls. Det innebär att vården särskilt ska tillgodose patientens behov av trygghet, kontinuitet och säkerhet, (HSVL)

STÖDPERSONER

13 % av respondenterna inom psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård svarade att de hade tilldelats en stödperson.

37 % uppgav att de inte visste att de hade rätt till en stödperson.

Fördelat på kön uppgav 42 % av kvinnorna och 9 % av männen att de inte kände till sin rätt till en stödperson.

VAD KAN EN KLAGA PÅ OCH VAR?

ANNIKA ÅKERBERG

UR REGERINGSFORMEN

2 §

Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara.

Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

REGERINGSFORMEN

Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i andra fall än som avses i 4 och 5 §§. Var och en är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. (2 kap 6 §)

Var och en är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden. Den som är svensk medborgare är även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det. (RF 2 kap 8 §)

REKOMMENDATIONER FRÅN FN

36. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten vidtar alla omedelbart nödvändiga lagstiftande, administrativa och rättsliga åtgärder för att säkerställa att ingen hålls kvar mot sin vilja på en sjukvårdsinrättning på grundval av faktisk eller upplevd funktionsnedsättning. Kommittén rekommenderar också att konventionsstaten säkerställer att all psykiatrisk vård förutsätter att den berörda personen lämnar ett fritt och informerat samtycke till detta. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att avsätta mer ekonomiska resurser till personer med intellektuella och psykosociala funktionsnedsättningar, som är i behov av mycket stöd, för att säkerställa att det finns tillräckligt med resurser inom öppenvården till stöd för personer med funktionsnedsättning.

REKOMMENDATIONER FRÅN FN

The State party should:

- Use restraints and solitary confinement as a measure of last resort, for the shortest possible time and under strict medical supervision;
- Introduce an integral registration system and appropriate safeguards for administering electroshock therapy;
- Ensure effective monitoring of the conditions in psychiatric institutions;
- Provide training to medical and non-medical staff on methods of non-violent and non-coercive care.

HIT KAN EN KLAGA

En intagen kan överklaga beslut om nedan till allmän förvaltningsrätt:

- Frihetsberövandet
- Inskränkning av rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster
- Övervakning av försändelser
- Förordnande om förstöring eller försäljning av egendom avslag på en begäran om tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område eller meddelande av villkor i samband med en sådan vistelse
- Återkallelse av tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område
- Villkor i samband med öppen psykiatrisk tvångsvård

HIT KAN EN KLAGA

- Prata med din vårdgivare
- Kontakta Patientnämnden
- Informera IVO eller lämna klagomål på hälso- och sjukvård

HIT KAN EN KLAGA

- Diskriminering - DO, antidiskrimineringsbyrå, domstol
- Brott - polisen
- Felaktig myndighetsutövning - JO
- Vårdskada - LÖF
- Ersättning för felaktigt frihetsberövande - JK

UTOMNATIONELLA KLAGOINSTANSER

- Europadomstolen
- FN:s tortyrkommitté - CAT
- FN:s människorättskommitté - CCPR
- FN:s funktionsrättskommitté- CRPD
- FN:s kvinnorättskommitté – CEDAW
- FN:s rasdiskrimineringskommitté - CERD

MINISEMINARIUM DEFENDERS' DATABASE

ANNIKA ÅKERBERG
SENIOR JURIDISK RÅDGIVARE

ANNA PETTERSSON NILU
INNOVATION AND COMMUNITY OFFICER

MODERATOR
ADRIAN FORSGREN
JUNIOR JURIDISK RÅDGIVARE

ALLMÄNNA
ADVOKATEN

CIVIL
RIGHTS
DEFENDERS